

**R. P. Christophori De Ortega È Societate Iesu, Quondam
Scolasticæ Theologiæ publici Professoris, ac ejusdem
Facultatis Præfecti ... Theologia Controversiarum
Dogmaticarum, & Scholasticarum, de Divina ...**

**Ortega, Cristóbal de
Lugduni, M.DC.LXXX.**

II. De prouidentia Dei erga homines, & rationales cætera creaturas; ac
ipsarum liberas actiones.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94285](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94285)

CERTAMEN I.

Philosophorum providentia erga rationales creaturas negantium errores, eisque catholica, & naturalis veritas contradicens.

hæc, belluinoque Philosophos, qui solum sensibilibus commodis, & corporis abiectissimis gula voluptatibus inhiabant, totisque mentis nilibus providebant, neminem, nisi ex proprio, vel commodo, vel aduerso incommodo alicui, de re aliqua providere posse arbitratos esse: tametsi probos plures, præsertim Magistratus, & Gubernatores proprii commodi, vel incommodi oblitos neglectores, rebus ac de rebus plurimis providere, experientia ipsa discere possent.

6. Postremis verbis recitatis à Nemesio ex sententia, & ratione Epicuri (nempe quod beatus sit, & immortalis, &c.) alia huius contra Dei providentiam ratio continetur expressius ex Epicureis recitata ab Ambrosio numero 2. verbis illis *Deum nihilominus ab omni cura, & providentia mundi, ut sine anxietate esset beatus liberarent.* Cuius rationis vis tota est: providentia omnis de re quapiam, providentis curam affert, vel potius cura ipsa est: ast cura omnis cum anxietate est: Ergo providentia omnis perfectæ beatitudini, ac præsertim summæ, & diuinæ, sicut & anxietas omnis, repugnat. Rursus ergo providentia omnis repugnat Dei immortalitati. Probat: quia cura omnis ratione anxietatis, quam vitæ subiecto necessario affert, vitæ, eiusque duritiam aduertitur, ac vitentem exedit. Vnde latine lingue periti: ut macrum debilemque, ac pene confectum vitentem significant, curiosum, curionemque, id est cura excludit, etiam illum, qui curæ incapax est, per tropum vocare solent: ut videre est in Plauto Aulularia 16. 26. *E. agnosco magis curiosam natusum vllam esse bestiam. M. volo ego scire, qui sit agnus curio. E. qui ossa atque pelle totus est: ita cura macet.* Et nullo quidem magis, quam cura, consumi nos experimus: quare & providentiam omnem immortalitati Dei aduersari certum videtur. Sed tamen curam, & providentiam nonnulli incertis de mediis, & euentibus, minusque potentibus pro libito media efficacia adhibere, euentusque tunc dirigere, & prævenire anxietatem afferre experientia quotidianis est notum: coque minorem, vel maiorem, quo minor maiorve est ignorantia, vel impotentia providentis. Quare omnino, atque omnipotentis Deo nullam providentia, & cura de creatis, summæ beatitudini, aique æternitati aduersam anxietatem afferre. Tertium Epicureorum argumentum referente Salustiano 1. de provident. colum. 2. directe providentiam Dei erga homines oppugnat: idcirco vbi de ea speciatim q. 2. egamus opportunius rejicietur; tametsi, cum de præcipua Orbis parte sit, si eam negligi à Deo admittatur, idem potius de reliquis eius partibus dicendum videatur.

QVÆSTIO II.

De Providentia Dei erga homines, & rationales ceteras creaturas; ac ipsarum liberas actiones.

Hæc diuinæ Providentiæ parte, cum ob materiæ dignitatem, tum ob speciales, quæ in ipsa sunt, difficultates agendum primo loco est, vbi de providentia Dei erga creatura particulatim, siue materiam determinatam harum, vel illarum creaturarum concernente, disputandum est. Deinceps verò de reliquarum creaturarum providentia, in qua communes solum, & generales difficultates occurrunt.

1. Præter Atheos, & Epicureos, ac memoratos reliquos Philosophos q. 1. cert. 1. qui providentiam Dei de creatis vniuersim negantes, eam etiam erga rationales creatas omnes, & singulas aperte negarunt, fuere alij, qui Dei erga creatura providentiam non omni ex parte negantes, sed potius erga aliqua admittentes, erga rationales verò creaturas, vel omnes, vel aliquot siue immediatam, siue mediatam negauerunt. Et quidem erga rationales omnes illam inficiati liquido sunt Euripides, & Menander: qui, etsi erga irracionales creaturas Dei providentia opus esse faterentur; rationalibus autem Dei providentiam superflue aiebant: ut ex ipsis sic refert Nemesius dicto capite 44. de facultat. animæ colum. 2. *Mentem, quæ in unoquoque sit, cuique providere assunt: Deum vero nemini.* Quibus non vniuersim Dei providentiam erga creatas, (ut censet Ruiz disp. 1. sect. 2. num. 6.) sed erga rationales personas, quæ solum nominis voce negantur, sibi quæ providere mentibus suis abunde posse ab his Philosophis iudicabantur, ab eisdem Philosophis excludi manifestum est. In horum errorem incurrisse videri alicui possent Damascenus, Theodoretus, & Nyssenus libris de philosophia falsò ei ascribentis. Cum reuera Nemesij sub alio titulo sint ob aliquot ipsorum verba opportunius referenda, & explicanda q. 3. cert. 3. n. 6. & 7. & mirum esset huius erroris impugnatores validos in eum lapsos credere. Erga homines verò speciatim, non autem erga Angelos (quos genios, & intelligentias vocabant) providentiam diuinam negasse videntur Philosophi, qui Deo curam atque considerationem sublunarium rerum negarunt, in quibus fuit Aristoteles teste Clem. Alex. 5. Stromat. post med. Ambrosius 1. offic. cap. 13. circa med. Nazianz. orat. 33. prima de Theolog. Nizetas in orat. 16. seu de pauperum amore. Theodoretus 6. Græcanicar. affect. & Epitom. diuinor. decret. cap. de provident. Euseb. 1. 5. præparat. Euangel. capite 4.

2. Item omnium vniuersim nulla excepta, rerum ordinem, & dispositionem deferens natura, ut refert Nemesius vbi proxime. *Aristoteles à natura vult administrari finem, ut 6. Ethicor. ad Nicomachum obscure significat.* Clarius autem id docuit 8. Physicorum cap. 1. longè à med. 3. de partib. animal. c. 13. longè à med. 12. Metaphysic. text. 52. fine. Ad præsens autem specialius libro illo 6. Ethic. cap. 11. longè à med. sagacitatem, & intellectum, seu principiorum cognitionem, & Scientiam à natura esse ait, cap. 13. init. addit etiam mores. Omnibus singulis mores inesse quodammodo natura videntur: eorum iusti natura, forteque, atque ad temperantiam nati natura videmus. Ob indita nimirum semina virtutum. Quibus locis ita videtur sentire, ut naturalibus inclinationibus à Deo inditis, cuique rerum in prima vniuersi conditione, satis, & res, & vniuersim habeat, ut quiddam commodi, ordinisque convenientis, cum vniuerso, tum eius partibus obtineatur: ac proinde vitior de eis cura, & providentia in Deo superflua: quod pro irracionales creaturis, quæ ratione, & arbitrio carent, præcipue facere videtur, ut illis ad proprium, & commune vniuersi commodum pro rationalium, & liberarum creaturarum consultatione, & electione, naturalis inclinatio & determinatio sit: de quo vbi de generali hac doctrina agemus. Censco autem (quod ad præsens attinet) Aristotelem erga hominum mores, & actiones citato loco diuinam providentiam absolute non negasse, nec totam naturalibus cuiusque hominis inclinationibus reliquisse.

ut verbum illud quodammodo recitati testimonij satis declarat.

3. Accedit Aristotelem, naturalibus huius hominum inclinationibus non obstantibus, libertatem, potestatemque ipsorum contra illas agendi, ac subinde in eorum actionibus libertatem, meritum item, & demeritum, seu laudem, & vituperium constanter docuisse: adeo, ut pro his tuendis praescientiam futurorum Deo negasse à nonnullis putetur: quare ea naturali inclinatione hominis satis esse, ut eius honestis actionibus tuto in sui, & vniuersi commoda confuleretur, iudicare non potuit. Insuper eorum in agendo à causa prima dependentiam, & subordinationem aequa firmitate recognouit, primamque hominis in agendis indeliberatam cogitationem adeo esse, quae absque Dei de nostris actionibus attentione, consideratione, cura, & prouidentia esse minimè possunt. De Ciceronis sententia circa Dei prouidentiam de liberis nostris actionibus dubitatur à nonnullis. Nam libro 2. de natura Deorum Dei prouidentiam, & praescientiam nostrarum actionum multis argumentis videtur stabilire. Ceterum ibi non tam id deficiens, quam in vtramque disputans partem est locutus: siquidem lib. 3. fidei disputationem Balbi contra Stoicorum sententiam, de prouidentia, & praescientia diuina humanarum actionum verosimiliorem disputatione Cottae pro iisdem iudicauit. Deinde vtramque, & praescientiam, & prouidentiam nostrarum actionum, vitiope earum libertati noxiam, & aduersam Deo expresse negauit secundo de diuinatione: idcirco merito Augustinus 7. de Ciuitate capite nono prope medium de Cicerone aiebat: *Dum homines vult facere liberos facit sacrilegos, &c.*

4. Quae haecenus de humanis actionibus faciendis, siue de prouidentia, ut sunt dicta ab Aristotele, & Cicerone sunt. De iam vero factis ita Aristoteles censuit 10. Ethic. cap. 8. sub fin. *Qui mente operatur, & eam colit, disponitur optime: is, & amicissimus Deo immortalibus est.* Nam, si Dei curam humanarum rerum, ut existimatur, aliquam habent, rationi sane consentaneum fuerit, ipsos eo gaudere quod est optimum, maximeque sibi cognatum, (*hoc autem fuerit ipsa mens*) & in eos qui maxime hac amant, & honorant beneficia vicissim conferre, tanquam curam iis, quae sibi sunt cara, ne diligentiam adhibentes. Quibus, & prouidentiam Dei: erga res omnes humanas tam proborum, quam improborum hominum non probare vniuersum, sed vulgarem potius opinionem existimate videtur, eamque solum erga probos à Deo haberi, admittendum esse: siuuliter 2. magnor. Moral. cap. 3. circa medium aiebat. *Atque Deum malorum (hominum) curam habere fas non est: nempe quoad prosperos euentus, quos proinde, sicuti, & aduersos proborum, casui, & fortunae, non autem diuinae prouidentiae, adscribit, & immediate docuerat scribens. Talium Dominum praescimus Deum, ut bona, malaque meritis distribuatur. At fortuna, & quae à fortuna tam uere, quam, ut fors iulerit, sunt. Quod si eiusmodi distributori Deo adscripsimus malum ipsum iudicem faciemus: neque iustum, id nefas Deo deputare.*

5. His porro testimoniis ita de sententia Aristot. censeo. Nempe testimonio primo & secundo, non de prouidentia ut sic, sed de prouidentia benefica, & amica erga homines fuisse locutum, in eoque ibi aberrasse à vero, quod eam erga improbos haberi à Deo posse negauerit: quasi eius bonitas infinita malitia operum nostrorum necessario, & insuperabiliter sit vincenda. Secundo: tam eis, quam terro, & postremo loco temporales, quos fortunae attribuit, euentus prosperos, & aduersos nostros, materiam praemij, vel supplicij pro nostris meritis, aut demeritis non reputasse, vel implicentia docuisse: si enim materia praemij, supplicijque esse admittit, nec aliis praemianda nostra merita, puniendave delicta recognouit: cum Deum iudicem iustum, & pro cuiusque merito distributorem fateatur, eorum dispendium, casum, & fortunam, Deumque dispenditiosis ipsorum incurium, & negligentem, nequit sine implicatione admittere, nec, quin iniustum iudicem, & distributorem nefarium, ut ipse ait, admittat. Aberrat item, si censcat prosperos, aduersosque, & alius materiam praemij, supplicijque non esse: cum cer-

tum, atque experientis quotidianis compertum sit, impios saepe in hac vita ætumnis, etsi non ad condignitatem, temporalibus à Deo puniti; iustos item, quandoque huius vitae bonis, etsi non ad aequalitatem praemij: ut in Beato Iob videmus. Tandem omnem Dei curam, de prouidentiam de nobis nostrisque actionibus negant Philosophi Aristotele antiquiores, quorum meminit Ephraz Themanites, & quibus adhaeret, Iob 22. num. 3. *quid enim nouit Deus? & quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat: & circa Cardines caeli perambulat: & alij memorat Plalm. 139. n. 7. qui dixerunt. Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob, & Plalm. 72. impij dicentes. Quomodo (scilicet Deus) esset scientia in excelsis? nimium actionum nostrarum, ut earum prauas puerit. Nec potest error hic Patrobus aduocare, Prosperum ad capitula Gallorum respondit, Fulgentium 1. ad Monim. c. 6. asserentes, Deum praecare mala quae non facit: aut non praedestinare, nisi quae facit nempe bona. de ista enim praedestinatione loquuntur, non de prouidentia communi.*

CERTAMEN II.

Diuina de rationalibus creaturis, atque earum actionibus prouidentia ex fide, & naturali ratione demonstratur.

1. Prouidentia Dei erga rationales creaturas est omnibus scripturae testimonio probatur, quibus prouidentia vniuersum probata est q. 1. & vniuersali erga creatura omnia probabitur q. 3. siquidem in creaturis rationales etiam continentur, ac de eis praecipue fere omnibus testimonij agitur, ac de faciendis actionibus, siue eis, ut fiant illis omnibus, quibus Dei ordinatio, & voluntati restitit de facto, & possibilitate etiam consequente, minime posse à rationali creatura dici, reuerentis à nobis controu. de volunt. & recitandis hic dilige, vlt. q. vlti. & ea speciatim loca, quibus siue ad probos hortando, praecipiendo, iugando, ac disponendo de talibus vero consilio, lege, minis, terroribus, suppliciis praecauendo, ac impediendo, ne fiant, inducit Deus: quae in Exodum, Plalmos, Sapientiales, ac Regum librorum obli sunt, ac frequentissima, & quibus proinde referendis praecedendum fuit. De actionibus vero nostris iam satis est omnia scripturae loca Dei prouidentiam probant, in primis, quae temporalia supplicia in peccatores praesentem obstatos narrant v.g. in Pharaonem, & Aegyptios apud Exodum: ingentes terrae promissae, cum ibi, & libris Numer. Iosue iudicum, Regum, Machabaeorum, & aliis: tam ex bonis temporalibus etiam, quibus populum suum oppleuit, cum pie, atque ex lege se gereret, ac fortiter ex aeternitate poenae malis in Euangelio inducere, praemiisque iustis à Deo promissis: quorum temporalia illa verum praemia, & supplicia typum gerebant. Denique ea omnia, quibus aduersam iustorum fortunam à Deo in bonum versam, prosperamque impiis conuerfam in malum siue temporale legitimus, siue aeternum: ut in necia Lazaro, & diuite epulone: quorum Luca 7. tam dilige exitus historia certe fuit, communi Patrum & interpretum sententia, tamen si parabolae quoad colloquium dicitur cum Abraham aliquid habeat, ut in Tragicomediis, & idcirco quandoque parabola ab aliquo Patribus, etiam Chrysost. qui historiam esse docet, appellatur. Nec alio excusari temeritatis melius potest Theophilactus impientes vocans eos, qui historiam esse docent, & acceperunt quoad omnia, etiam colloquium illud.

2. Ex Patribus eadem Dei erga rationales creaturas atque earum actiones ad fieri ipsarum, & ordinationem, postquam ab eis sunt factae militat omnia, quae ex ipso producemus, q. 3. & quae produximus quæstionibus, & difficultatibus memoratis de voluntate Dei, item quae produximus como 1. controversia 3. de Deo eto-
cuius

curandi cum causis liberis creatis d. i. q. 2. ubi ex decreto concurrenti de se efficaci determinate ad unam partem, & prædeterminationem illius omne Dei de nostris actionibus iudicium iustum, præmiique, & supplicij nostri pro bene maleque gestis iustitiam euerit, ut ingens absurdum est Patribus deduci ostendimus id quod absurdum reputare non possunt, nisi iuste retributionis bene maleve operantium rationalium creaturarum curam, & providentiam penes Deum esse libere supponerent: videatur præcipue Enochius Ficinus, recitatus ibi cert. i. n. 6. Accedunt testimonia alia plurima, & scripturæ, & Patrum, quæ contr. 7. d. i. pro Dei prædestinatione, & 8. pro reprobatione referimus: quibus, & Dei de nostris actionibus in fieri, & post factum esse providentia apertissime continetur. Demum inducenda hic sunt omnia scripturæ, & Patrum loca, quibus gratia Dei necessitas, cum ad quamvis rectam, & honestam operationem nostram excedendam, cum ad tentationes vincendas, ac tandem in vitæ honestate, ac sanctitate perseverandum contra Pelagianos, & Semipelagianos ab eisdem Patribus aliter: quorum testimonia plurima Deo dante dabimus tom. i. de eunte supernaturali contr. de gratia auxiliante.

3. Porro à ratione ea omnia argumenta pro Dei erga rationales creaturas, earumque actiones specialiter militant, quæ pro veritatibus cunctis nuper memoratis ab scriptura, & Patribus assertis ad nostras citatas contrarias producemus. Deinde quæ pro Dei providentia de creatis omnibus, & singulis efformanda à nobis sunt, cum à priori ex creatura & Creatoris debito, tum ex recta rerum à Deo conditum dispositione, ordine & conservatione, Etenim qui Creatoris titulo, & quasi iure creaturarum à se factarum omnibus, & singulis providere ut non ipsis, sibi autem, ac perfectionis lux stricto iure debet nobilioribus, ac perfectioribus providere potius debet: quare nec poterit de eis cura neglecta ipsas providentia sua præterire: sunt autem rationales creaturæ omnium quæ à Deo sunt conditæ, imò & conditi ab ipso possunt de genere seu specie sua perfectissimæ: ergo nequeunt in Dei providentia omitti. Hoc argumentum providentiæ Dei de rationalibus intellectualibus creaturis speciale attigit Aristot. 8. Ethicor recitatus à nobis cert. i. n. 4. quamvis ibi de benigna Dei in bene operantes solummodo loquatur, argumento tamen à contrario, etsi ab opposita odiosa, & inimica Dei providentia in improbos evincitur.

4. Vterius eadem Dei providentia erga rationales creaturas probatur: quia Dei rerum conditoris, est illas ad proprias suas operationes, functionesque naturales obundas cum adæquata potentia, plena facultate, & absoluta potestate, de lege ordinaria, ac de se ipso constituit: etsi ex causarum secundarum coniuncto, & exigentia naturali id quandoque possit impediri, ut in monstrosis manifestis effectibus videmus: in quibus etiam Dei providentia valde æqua elacet exigentia naturali causarum secundarum & dispositionum attendens, ut q. 3. videmus. Atqui agentia libera creata de se, ac secundum se solum sumpta cum plena facultate, & adæquata potentia & absoluta potestate ad liberas, & proprias operationes, ac functiones naturales obundas constituta non sunt; neque se in illa possent, semel etiam constituta, constitutæ. Ergo ita illa plena, & absolute potentia libere exercendi suas operationes, & functiones naturales constituitur divinæ providentiæ erit. Minor probatur primo: quia cum agentia creata sint, absque Dei decreto concurrenti cum ipsis nequeunt absolute operari, cuius posito in eorum potestate non est, sed solius Dei provide agentium liberorum exigentiam, vel indigentiam attendentis, & suum concursum cum ipsis præparantis.

5. Secundo: quia, cum agens liberum, quæ tale, eamse voluntas in incognitum ferri nequeat, obiecti, siue amplectendi, siue fugiendi absoluta potestas absolutam illius cognitionem essentialiter claudit, vel requirit: hanc autem nequit voluntas acquirere de primi obiecti cognitione, ad quam nullus voluntatis actus præcedit: unde de primam in negotio quovis humano, etiam naturali, cognitione à Deo esse Patres, Philosophi, ac Theologi omnes fatentur. Insuper neque ad plures subsequentes actus obiecta ita disponi, & occurrere, ut eorum cognitiones menti ingerantur humana potestati subest, sed opus est

Christoph. de Origa, de Deo Pno. Tomus II.

providentia, & dispositione divina: eisque ita positis obiectis, ut naturaliter operentur impedimentorum amotio non penes hominem, sed penes Deum plerumque regulariter est: Absolute verò semper, qui potest causarum naturalium cursum, & dispositionem invertere, ut vel non occurrant, vel impediantur: ac denum ita iam dispositis obiectis, atque ex parte sui, & potentia cognoscitur expeditis eorum exigentiæ, seu indigentia cognita, & præmissa potest Deus concursum suum pro suo arbitratu, vel retrahere, vel exhibere. Ecce quæ ex partibus divina providentia agentibus creatis libetis, ut operari absolute possint, atque de facto operentur necessaria demonstratur.

6. Tercio id ipsum evidens naturalis rationis lumine esse demonstratur. Nulla quippe gentium, adhuc, quæ falsos coluerit Deos, natio fuit, cui ita rationis lumina tenebretceret, ut à suis quæque Diis precibus, orationibus, hostiisque, & victimis actionum suarum, & effectuum, quos sibi proficuos optabant facilem exitum, ac infortunatorum aversionem, non precaretur; cum tamen nemo, nisi demens proflus, & stupidus aliquid ab alio petat, nisi ab eo, cuius voluntate, industria, dispositione & potestate obtinendum esse cognoscat: ergo rationis naturalis ductu notum hominibus, adhuc barbaris cunctis, est nostrarum actionum, & effectuum fortunatorum eventum, ac infortunatorum aversionem penes Dei potestatem, voluntatem, & dispositionem esse: quod ipsum est Deum rationalibus creaturis tam de earum actionibus quam de effectibus, & eventibus omnibus eas contingentibus providentem fateri. Simile argumentum est gratiarum actione, tam particulari, quam sacrificiis publicis ad eam publice Diis suis habendam, & profitemdam pro felici actionum, & effectuum eventum, apud gentes omnes deputatis. Nemo enim nisi infans, & vecors, ei cuius voluntate, potestate, & dispositione faustum aliquid sibi obtinisse, vel à se infautum diuertisse non iudicat, gratias agit, aut refert.

CERTAMEN III.

Oppositionum solutio.

1. EX dictis specialis contra divinam providentiam, erga rationales, & liberas creaturas, earumque actiones, & effectus, seu eventus difficultas ab Euripide, & Menandro excogitata, ac recitata cert. i. n. 1. facile complatur. Etenim mentique in unoquoque est, tot tantaque deficiunt, ut sibi suisque rebus provideat, quos, quantaque recensuimus cert. 2. n. 4. & 5. obicitur autem specialis in re præfenti difficultas alia, quæ Epicurus eos providentiam Dei absolute negare fecit teste Nemesio cit. c. 4. de animæ facultatib. col. 2. & Saluiano 1. de provid. col. 2. ex misera tristique bonorum, hilarique, & opulenta in hac vita impiorum fortuna: quod & Aristot. 8. Magnor. moral. ante med. prosperos, aduersosque eventus nostros fortunæ adscribere, divinæque providentiæ subtrahere, fecit, ita enim scribit. *Tantum Dominum præsumimus Deum, ut bona, malaque meritis distribuatur. At fortuna, quæ quæ à fortuna, tam vere, quam ut fors tulerit, sunt: quod si eiusmodi Distributori Deo adscripsimus, malum eum iudicemus faciemus, neque iustum id nefas Deo deputare. Et sane in eam incidens difficultatem David Psalm. 72. pene metos, pedes suos, ait, ut pene in viam impiorum, Deo de nobis nostrisque rebus providentiam negantium, abiret.*

2. Respondit tamen difficultati, illam tam diu persistisse: donec interem in Sanctuarium Dei, cælum nempe, æternæ nostræ beatitudinis sedem, & intelligam in novissimis eorum: scilicet non in præsentibus (ut August. ibi) sed in iis, quæ ipsis à morte perpetuò atque interminabili malo in vita actorum supplicio evenient: Cuius magnitudine, & æternitate temporalis bonorum, & felicitas, & duratio evanescit, inquit, ut tunc etiam, Domine, cum eis bona illa, quæ adeo infautum exitum præ eorum abusu, & nequitia habuerunt, vel donabas, vel permittebas, non tam beneficis in eos, quam illufor habendus esses, & impostor prestigiosus, si mens nostra à tua bonitate, & ipsorum malitia

liua diuertat: eam sane vim & emphasim versus sequen-
tis verba habeat, *verumtamen propter dolo: eorum posui-
sti impouisti eis: deieceris eos, dum alienarentur*, vt breui
instantanea, quasi phantastica, sicutaque solum, felicitate
ad solidam adeo: ac eternam poenae calamitatem deuene-
runt: vt versu 20. concludit, *velut somnium surgentium Do-
mine in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum redi-
ges*. Deinceps vero sua in aerumnis passenter receptis, quin
à Deo per impietatem discederet, felicitate exultat, ac
subdit: *Quid mihi te est in caelo? aut à te quid volui
super terram? Defecit caro mea, & cor meum, Deus cordis
mei: & pars mea Deus in aeternum.*

3. Itaque, etsi temporalia infortunia, & mala, mala qui-
dem physica sint, & quandoque à Deo vt diximus in deli-
ctorum poenarum impiis, & eorum correctionem simul, vbi
ei adhibendae locus datur, nec morte in poenitente aeternae
impiorum poenae continuato iunguntur: contra vero
bona temporalia bona physica absolute sint: cum vitæ ta-
men alterius bonis, vel malis comparata, nec bona nec
mala aestimari debent: nisi, quatenus alterutra aeternis,
vel malis vel bonis inseruntur: neutraque condignitatem,
aut æqualitatem meriti, & dignitatis sanctorum, nec de-
meriti, & indignitatis impiorum pertingat, vt in eis di-
stribuendis meritorum, demeritorumque ratio à supremo
iudice Deo haberi debeat. Tum quia vtrique temporalia,
nec meritum, nec demeritum æquantur: tum quia, & vtra-
que indifferenter ad iustitiam, & impietatem, ac subinde
ad propriam & æquam meriti iustorum, & demeriti impio-
rum mercedem conducunt. Ex quibus manifeste deducitur:
expertam distributionem bonorum temporalium ple-
rumque malis, & perditis hominibus, ærannarum piis, ac
iustis à volente etiam, nec solum permittente, Deo inte-
gritati iudicii eius non derogare: cum neque in materia
propria, & determinata præmij, & poenae actorum ab ipsis
ea inæqualitas sit, nec in absolute inæstimabilibus, vt
bonis, & malis, nisi hominum rectus vsus, vel abusus illo-
rum accedat. Quin imò, cum Deus Iudex iustus necessarius
sit, ex ea inæqualitate partitionis temporalium à Deo
faciente, & volente etiam plerumque, & animi nostri im-
mortalitas inde in primis (neque iudice vnice) demonstra-
tur, & alterius vitæ iudicium, nec multò obcurius, & lon-
gius corporum nostrorum refectio: vt meritorum demer-
itorumque comites, præmij, aut supplicij comites sint.

4. Inde etiam Ecclesiast. 9. *Omnia in futurum incerta
seruari proponit, & ex prospera malorum, & aduersa bene
meritorum fortuna fusè perpensa probat, ac si diceret, in-
quit Hieron. Hac autem sunt incerto statu feruntur omnia
& non est in presenti retributio meritorum, sed in futuro:*
Idemque argumentum futuri in altera vita præmij ex ead-
em difficultate breui sed viuide præstet. Itai. 4. 5. *Va qui cor-
radicia facit sibi, testa de famula terra. Nunquid dicit lu-
rum figulo suoc quid facis? & opus tuum ab quo manibus est:*
Septuaginta. *Nunquid arans arabis terram tota die? quam
lectionem secutus, & interpretatus est Cyrill. vt sensus sit:*
non semper iustos laboraturos laboribusque adeo exer-
cendos sine fructu, & præmij quiete, quæ à laborantibus,
non vesanis, labore, & sperantur, & tempore messis perci-
piuntur: subiungunt continuo. *Nunquid dicit lutrum fi-
gulo, &c.* iuxta vulgatam lectionem recitatam. Itaque
eius loci sensus genuinus, & litteralis Cyri Christum figu-
rantis, & Christi ipsiusque, & aduentus, & euentus hic
prænuñciatus est. Hominem à Deo factum, ipsius præ-
sertim, vel professione cultorem vel vita, quantumvis
temporalibus ærannis oppressum, de Deo quasi de impo-
tente, & manco, vel incurio operis sui, & qui ad propriam
illius perfectionem, & felicitatem, & laborum præmij
& requiem, vel nequeat, vel negligat perducere, non nisi
impie, ac nefarie querulum esse posse: maxime, cum videat
Deum populo in captiuitate Babylonica seruitute dura, &
calamitatibus oppresso, & quasi à se reiecto, & neglecto
de Cyro libertatis eorum alferre, atque ad proprias sed-
es, æquiem, bona, & splendorem restitutore prouidisse: ac
insuper de Christo, per Cyrum figurato, populi sui à serui-
tute, atque ærannis peccati, & Diaboli in libertatem filio-
rum Dei vindice, & alferre: quare n. 11. subdit. *Hac dicit
Dominus Israel, Plastes eius ventura interrogare me super
filios meos, & super opus manuum mearum mandare mihi:*
non præsentibus afflictionibus, calamitatibus solummodo
intenti quorum suam in posterum curam recenditis om-

nibus, caelo terra, ac reliquis, quæ in hominum commoda
formauit & futuris eorum felicitatibus prouidentibus
deinceps demonstrat. Nec minus difficultate perpensa
capite 1. Habacuc eandem solutionem deit sub capite
finem, & toto cap. a. expenditurque, & datur saepe libris
Machabæorum.

5. Eandem rationem & solutionem præfatam diffi-
cultatem incurrens Plato in Phædone, siue de anima veritas
finem est allecutus. Si enim, inquit, mors esset, dissolutio,
ac discessus: id lueri ferrent mali: quod per mortem, & à
corpore, & à sua ipsorum improbitate vna cum anima
liberarentur. Nunc vero cum hac immortalis esset videat-
ur nullum aliud finem ipsi refugium, neque solus à ma-
lis præter quam, & optima & sapientissima sit. Sicut
post hac, & libera à peccatis perisset, ac vicem pro so-
ne gestis recipiat. Mirum obinde non erit Spiritu Sancto
plenum Paulum ex eadem difficultate future vitæ
iudicium, & præmia poenaeque demonstrasse veris
illis 1. Corinth. 15. si in hac vita tantum in Christi
resurantes sumus miserabiliores sumus omnibus hominibus, vt
bene ibi Chrysost. Theodoret. Theophilast. Hieronymus,
Ambrosius, & Anselm. Clem. Rom. 3. recognoscit, circa mod.
Hoc ipsum quod in presenti vita non reddatur quicquid
pro actibus suis fidem in dubitabilem facit sciendum, Deo
esse iustum, quod iudicium erit. Cyrill. Hierolym. Co-
r. thesi 18. col. 1. sic alterius vitæ iudicium probat. *Res-
pice autem, & istud multi homicida in lecto in pace
functi sunt, vbi igitur Dei iustitia? sepe autem qui im-
munda quinquaginta parauit, semel tantum capere po-
tuitur: vbi igitur illorum quadraginta nouem poenae do-
bit, nisi post hanc vitam fuerit iudicium, & retributio?*
Eadem fere Isidorus Pelusiota libro 3. epist. 154. Nunc,
carm. 1. iambico de seipso aduersus inuidios in idem argu-
mentum ita scribit.

*Ac dignitatis ordo iustus disparis,
Graue aliter esset rebus hic duris premi,
Nisi summus olim videret talis Deus.*

Pluraque alia in idem subnequit Chrysost. tom. 4. 1. 2.
Corint. 4. homil. 9. in moralib. sub init. etiam de iudicio
sic accipio sermonem. *Quomodo inquit? interrogat: ut
tu vero responde iustus est hic Deus, & iuxta meritum re-
tribuit vniquique: vel non secundum meritum? & in-
stos vult saliciter agere, & delicta videri bonis autem in alio
esse minime inquit. Nec enim homo pateretur retribui bonis
bene hic operati fuerint bonis fruuntur: vbi autem malis
rarit: nisi futura sit vita quadam post hanc, & vniuersal.
Consonat sibi 2. ad Timot. 1. homil. 3. ante medietatem,
orat. 4. de prouid. seu de fato 1. 1. homil. 4. de Lazaro circa
med. & tom. 2. in 2. ad Philip. sem. 6. fin. 2. ad Timot.
homil. 8. sub initium moral. Quibus addendi Petrus 1.
aliqui ad memorata Pauli loca præsertim 1. Corint. 15. &
alia ex Ecclesiast. & Psalmista non interpretantes solum,
sed cursim attingentes, sicut ad illam Hieron. 12. *Quare
vita impiorum prosperatur? & Habacuc. 1. Quare respicit
super iniqua agentes, & taces deo uolente iniqua iustitiam
se? & alia c. 2. speciatim Aug. num. 1. citatus in Psalm. 71.
& lib. 20. de ciuit. cap. 28. sine tract. 25. in Ioan. colom.
penult. & 28. sub med. eandem rationem expresse: Ad-
nagoras, inde, & iudicium, & retributionem ad ætæram
vitam deducens.**

QVÆSTIO III.

De Prouidentia erga prauas actiones.

AD Prouidentiam diuinam de creaturis reationalibus illis
rumque liberis operationibus hæcenus à nobis ex-
scripturæ Philoſophorum & Theologorum concordat scien-
tia asserre & demonstrare, plenam intelligentiam
quomodo illa circa actiones prauas, quæ non, nisi re-
condit